

Esimene peatükk

Sõda, mis peaaegu toimus

Kuna näis, et konflikt Nõukogude Liiduga on vältimatu – miks siis mitte jätkata valitud kurssi ja suhteid kohe teravdada?

Viie aasta jagu hirmu, ärevust ja stressi vabanesid kõik korraka, suure kergendusega – 8. mail 1945 tähistati võidupäeva. Töökohtadel, pubides ja teistes asutustes puhkesid peod, mis levisid tänavale ning muutsid tööka pealinna suureks laulu- ja tantsupeoks. Lõuna-London liikus kergel hõljuval sammul Lambeth Walki tänavale, tantsurivid looklemas kuni Picadilly ringini. Varajaseks pärastlõunaks oli Trafalgari väljakule kogunev rahvahulk täitnud ka Malli tänava ja Buckinghami palee esise. Palee rõdult tervitasid rahvast kuningas George VI ja kuninganna Elizabeth koos noore printsessiga. Nende kõrval seisis õnnest säramas mees, kes tõi Suurbritannia läbi surmaoru. Winston Churchill oli pidutujus. Ta oli oma õnnehetke ära teeninud. Tema innustas oma kaaskodanikke siis, kui kõik näis olevat kadunud: keegi teine ei olnud endast andnud nii palju kui tema, et selline triumf saaks aset leida.

Riigi valitsejate, kuninga ja kuninganna seltsis. Churchill naeratab võiduhetkel nii ilusti, kui oskab. Juba siis keerles tema mõtteis tulevane konflikt.

Operatsioon Mõeldamatu

Kas tõeline rahu Nõukogude Liiduga on võimalik? Või peaksid liitlased neid kohe ründama ja sellega edasisi probleeme ennetama?

Rahutu rahu

Kõik ei olnud siiski nii, nagu näis. Olgugi et kogu Suurbritannia oli andunud pidustustele, säilitas peaminister kaine meele – peojärgne peavalu andis temal juba tunda. Mitte seda, et ükski liitlasvägede juht ei oleks võinud mõelda lõogastumisele, kui Vaiksel ookeanil möllas sõjatorn, vaid Churchill uskus, et oht varitseb kodule lähemal. Saksamaa oli alistatud, kuidas aga on lood Nõukogude Liiduga, liitlaste „sõbraga häda korral“? Ilma nendeta ei oleks suudetud sõda võita, kuid nii rõõmus ja tänulik, kui Churchill ka ei olnud, näis esseisev „rahu“ väga probleemne.

Lääne propagandasin oli sõja ajal andnud endast parima, et näidata liitu sovettidega soodsas valguses, kuid keegi ei hellitanud suuri lootusi, sest nende suhe oli alati olnud pigem mugavusabielu. Ideoloogiline veelahe natside ja Nõukogude kommunistide vahel oli kahtlemata tohutult suur, kuid ega kahe totalitaarse režiimi vahel suurt valikuvõimalust olnud. Hitler oli kujutanud endast vahetut ohtu – seega oli teatav üksteisemõistmine Nõukogude Liiduga olnud hädasti vajalik, ent see ei vähendanud mingilgi määral ohtu, mida kujutas nüüd NSV Liit ise.

Harry S. Trumanil tuli oma ametiajal nii mõndagi õppida.

Liitlaste äng

Peaaegu kuu aega varem, 12. mail saatis Suurbritannia peaminister telegrammi president Trumanile, et oma muredest teada anda.

Olen alati püüdnud luua sõbralikke suhteid Venemaaga, kuid nii nagu Teie olen minagi sügavas ärevuses Jalta konverentsi otsuste väärtõlgendamise pärast; tema suhtumise pärast Poolasse;

tema suure mõjuvõimu pärast Balkani riikides, jättes Kreeka kõrvale; raskuste pärast, mida ta Viini suhtes tekitab; Vene võimu ning selle kontrolli all olevate või tema okupeeritud territooriumide koosluse pärast ...

See „nii nagu Teie“ oli soovmõtlemine või – suurema tõenäosusega – katse panna presidendi mõtted samas suunas

liikuma. Ei tundu, et Truman mõelnuks samamoodi. Ta ei olnud Nõukogude kommunismi suhtes entusiastlik, kuid tema diplomaatiline hoiak oli siiski üllatavalt pragmaatiline ning peaaegu südamluk oma kiituses Nõukogude juhi aadressil. „Staliniga saan ma hakkama. Ta on aus,“ teatas ta oma seisukoha (mööndes siiski, et Stalin oli „kaval kui kurat“).

Kui Harry S. Truman tundis ängi, ei olnud see ettearvatu Nõukogude Liidu pärast, vaid vastutuse pärast, mis Ameerika Ühendriikidel Euroopas võib tekkida. Kas Churchilli ja Stalini nõudmistele ei tulegi lõppu? Ta tunnistas ajakirjale, et ei möödnud päevagi, kui ta

ei püüdnud neile seda jälle selgeks teha, et „ametis oleva presidendi jaoks on jõuluvana surnud ja tema esmane huvi on seotud Ameerika Ühendriikidega“.

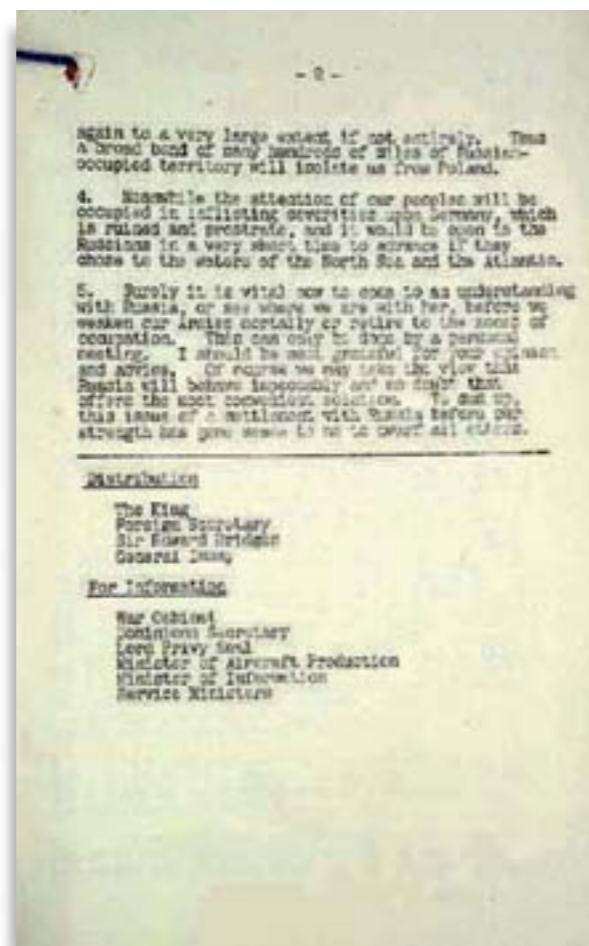
Teine maailmasõda oli tõmmanud Ameerika Ühendriigid kauaaegsest isolatsioonismist välja, kuid instinktid tõmbasid Ühendriike tagasi. Trumani doktriin siiski sidus USA kogu maailmas valitsevate konfliktide ja võitlustega ning nii sai USAst külma sõja välispoliitika alussammas. Selle kujundamine seisis alles ees ja praegu olid uue presidendi instinktid pigem isolatsioonistlikud. Koduses Ameerikas sirgununa, puudus tal valmisolek olla keegi teine kui ameeriklane. Tal puudus

„Mõte on kahtlemata suurepärase ja edu saavutamise peaaegu võimatu. Pole kahtlustki, et edaspidi on Venemaa Euroopas kõikvõimas.“

Kuningliku personali ülema Sir Alan Brooke'i kommentaar operatsiooni Mõeldamatu kohta. Väljavõte päevikust, 24. mai 1945

Churchilli autoriteet oli küll mõõtmatu – kuid Ameerika Ühendriikide presidenditoolil istus Truman. Tema ei lubanud end pikalt kamandada.

diplomaatilisel areenil saramiseks nii sobiv haridus kui ka kogemus.

Trumani koolitamine

Churchilli telegrammi võib pidada (enam-vähem taktitundeliseks) katseks suunata Ühendriikide presidenti mõtlema tema moodi. Võib-olla ehk pisut üleolev, ent praegu tagasi vaadates ei tundu tema mured sugugi alusetud. Asi seisneb selles, et demokraatia, mis toetub kõiges rahule, ja tugevalt militaarne kommunistlik riik on erinevad: Churchill on mures, et lääneriikide tegevusetus

jätab Kesk-Euroopa alad Nõukogude Liidu valdusse.

Milline saab olema seisukoht aasta või kahe pärast, kui Suurbritannia ja Ameerika Ühendriikide väed on lahkunud ning Prantsusmaal on vaid mõni, peamiselt prantslaste diviis ning Venemaa võib otsustada hoida kahe- või kolmesaja diviisi jagu mehi tegevteenistuses?

Peaminister tunnistas, et demokraatlikes riikides on juba tunda survet relvajõudude demobiliseerimiseks, ent samasugust kiirustamist ei olnud

tunda Nõukogude Liidus. Seal oli kord ja selle hoidmine reeglisk ja kodanik oli alati valmis riiki teenima – sõjaväeteenistus ei kuulunud vaidlustamisele –, olgu hädaolukord või mitte. Nõukogude süsteem suhtus rahusse nagu sõtta ja ründas sotsiaalseid ja majanduslikke ülesandeid kui vaenlasi, rahvas koondumas kommunistliku idee kaitseks. Olenemata olukorrast Euroopas, oli Punaarmee ikka lahinguväljal – ei sõdurid ega nende pered oodanud, et teenistus võiks niipea lõppeda.

OLULISEMAD TEKSTILÕIGUD

Koopia 1945. aasta
12. mai telegrammist
peaminister Winston
Churchillilt president
Harry Trumanile

(Vasakul) 3. Raudne eesriie on tõmmatud nende rindejoonele. Me ei tea, mis selle taga toimub. Pole kahtlust, et kogu Lübecki-Trieste-Korfu joonest ida poole jääv piirkond on peagi täielikult nende valduses. Siia tuleb lisada veel ulatuslik piirkond Eisenachi ja Elbe jõe vahel, mille vallutasid Ameerika Ühendriikide väed ja mille minu arvates okupeerivad Vene võimud pärast seda, kui ameeriklased lahkuvad piirkonnast.

Kindral Eisenhoweril tuleb anda mitu korraldust, hoidmaks ära järgmist suurt sakslaste põgenemist läände, kuna venelased liiguvad jõudsalt edasi Euroopa keskosa poole. Ja siis langeb eesriie uuesti ...

... Seega hakkab meid Poolast eraldama mitmesaja miili laiune riba, mille on okupeerinud Venemaa.

Ameeriklased kibelesid Jaapanis sõda lõpetama ning ootasid rahuaega. Churchill arvates muutis see ohu kahekordseks. Peale otsese Nõukogude Liidust tuleneva ohu tekitas peaaegu sama palju muret asjaolu, et Ühendriigid jätavad Euroopa maha. Näis loomulik, et Ameerika Ühendriikide väed „ära sulavad“, sest nende töö Euroopas on ilmselgelt tehtud. Siiski, sellist kohutavat tagajärge tuli iga hinna eest ära hoida.

Soovides innukalt presidenti enda poole võita, ei kiida peaminister teda ainult strateegilise tarkuse, vaid ka ajaloolise retoorika eest ja vaatab tulevikku, kus „raudne eesriie ... tõmmatakse nende rindejoonele. Me ei tea, mis selle taga toimub“. Churchilli kuulsa kujundi salvestatud kasutus toimus peaaegu aasta enne ta kuulsat 1946. aasta 5. märtsil tehtud väljasõitu Missouri Westminster College'isse. Ta ilmselgelt liialdas punase ohuga – sama selgelt salvestatud kasutus toimus peaaegu aasta enne ta kuulsat 1946. aasta 5. märtsil tehtud väljasõitu Missouri Westminster College'isse. Ta ilmselgelt liialdas punase ohuga – sama selgelt

Mõeldes mõeldamatut

Pärast seda, kui Trumanile oli telegramm saadetud, ei jäänud Churchill lihtsalt istuma ja ootama. See ei olnud tema moodi. Ta palus oma kaastöötajatel hoopis uurida võimalust korraldada ennetav rünnak Nõukogude Liidu vastu. See oli projekt, millele ta oli nähtavasti ise nime valinud – operatsioon Mõeldamatu. Töötades feldmarssal Alan Brooke'i, admiral Andrew Cunninghami ja õhuväemarssal

Douglas Evilli juhtimisel, oli Ühendatud Staabiülemate Komitee planeerimisstaap (G. Grantham, G. S. Thompson ja W. L. Dawson) esitanud lõpparuande 22. mail. Peamine sõjaline nõustaja Hastings Ismay esitas dokumendi Churchillile. See kandis pealkirja „Venemaa – oht Lääne tsivilisatsioonile“.

Pealkirja apokalüptiline toon ei olnud tavapärane. Aruanne ise oli olemuselt siiski tasakaalukas ja täpne. Hoolikalt esitati peamisi oletusi ja seejärel liiguti edasi operatsiooni eesmärgi juurde („suruda Venemaale peale Ameerika Ühendriikide ja Briti impeeriumi tahe“). Siis võeti vaatluse alla Nõukogude Liidu eeldatav reaktsioon ja võimalikud konfliktid lahendamise etapid (algus oli kavandatud 1. juulile 1945). Staabiülemate Komitee oli kõike muud kui hooletult entusiastlik. Vaevalt oleks suudetud operatsioonist tulenevaid ohte veel paremini sõnastada.

Kiire edu võib sundida Venemaad alistuma meie tahtele vähemalt esialgu, aga ei pruugi. See jääb venelaste otsustada. Kui nad soovivad totaalset sõda, siis nende seisukohast võivad nad selle ka saada.

Ja millised olid nimetatud kiire edu saavutamise võimalused? Edasi lugedes leiame, kuidas peaaegu igas lauses rõhutatakse, kuivõrd mõeldamatu operatsioon Mõeldamatu on.

Arutud oletused

Ehkki, nagu me nägime, aruande keelepruuk on võrreldes uhkeldava pealkirjaga tavaline, hakkab see tavalisus süiski pikapeale näima omaette ekstravagantsusena. Mida

Churchilli nn raudse eesriide kõnega seati paika uus reaalsus selle tumedaimates toonides.

tuleks meil arvata Staabiülemate Komitee enesekindlusest selliste oletuste tegemisel, et „ettevõtmisel on nii Briti impeeriumi kui ka Ameerika Ühendriikide avalikkuse täielik toetus ja seega on Briti ja Ameerika sõdurite võitlustahe endistviisi tugev“? Pärast kuut aastat kestnud Teist maailmasõda haaraks lääne ühiskond kinni võimalusest hakata pidama kolmandat maailmasõda – see oletus oli ilmselgelt üle pakutud.

Oleks liialdus väita, et tavalised lääne mehed ja naised olid valmis sõbralikult embama nõukogude „kolleegid“, kuid enamik teadis, millise panuse nad olid andnud ja milliseid ohvreid olid toonud. Eelkõige iseloomustab see olukorda Suurbritannias. Britid olid näinud kaugel võitlevates sovetides probleemivaba liitlast. Seda erinevalt ameeriklastest,

kes said „liialt palju palka, olid liialt seksinäljas ja liialt lähedal“. Ja olgugi et konservatiivide katsed näidata Briti Leiboristlikku Parteid võitlevana punase revolutsiooni nimel olid liigagi üle vindi keeratud, siis juulivalimised näitasid kõigile päris selgelt, et valijad ei lase end sugugi hirmutada. Väiksõja kogemus, toidukaardid ja lahingud andsid möödunud konfliktile pigem rahvasõja renomee: tavalised mehed ja naised tundsid suurt uhkust oma saavutuste üle. See ei teinud neist kommuniste, ent ühtlasi ei tõmbunud nad selle idee ees siiski ka hirmunult tagasi, nagu oleksid nad seda kindlalt teinud mõne aasta eest. Antikommunism oli ehk tõepoolest istutatud sügavale ameeriklaste arusaamisse, kuid niisama tugev oli ka vastuseis

OLULISEMAD TEKSTILÕIGUD

Operatsioon Mõeldamatu, mai 1945

... Oleme oma analüüsi aluseks võtnud järgmised eeldused.

A. Ettevõtmisel on nii Briti impeeriumi kui ka Ameerika Ühendriikide avalikkuse täielik toetus ja seega on nii Suurbritannia kui ka Ameerika Ühendriikide sõdurite võitlustahe endistviisi tugev.

B. Suurbritanniat ja Ameerika Ühendriike toetavad täielikult Poola [läänese formeeritud] relvajõud ning samuti võib arvestada Saksamaa vägede ja selle allesjäänud tööstusliku võimsusega.

C. Teiste lääneriikide relvajõudude abile ei loodeta ...

D. Venemaa on Jaapani liitlane.

E. Lahingutegevus algab 1. juulil 1945.

2. Üldine poliitiline eesmärk on sundida Venemaale peale Ameerika Ühendriikide ja Briti impeeriumi tahe.

DOCUMENT. THE PROPERTY OF HIS BRITANNIC MAJESTY'S GOVERNMENT

The circulation of this paper has been strictly limited.

is issued for the personal use of _____

TOP SECRET

Copy No. 25

Final

22nd May, 1945.

TOP SECRET

JOINT PLANNING STAFF

OPERATION "UNTHINKABLE"

Report by the Joint Planning Staff.

We have examined Operation UNTHINKABLE. As instructed, we have taken the following assumptions as the basis for our examination:-

- (a) The undertaking has the full support of public opinion in both the British Empire and the United States and consequently, the morale of British and American troops continues high.
- (b) Great Britain and the United States have full assistance from the Polish armed forces and can count upon the use of German manpower and what remains of German industrial capacity.
- (c) No credit is taken for assistance from the forces of other Western Powers, although any bases in their territory, or other facilities which may be required, are made available.
- (d) Russia allies herself with Japan.
- (e) The date for the opening of hostilities is 1st July, 1945.
- (f) Redeployment and release schemes continue till 1st July and then stop.

Owing to the special need for secrecy, the normal staffs Service Ministries have not been consulted.

OBJECT

1. The overall or political object is to impose upon Russia the will of the United States and British Empire.

Even though "the will" of these two countries may be defined as no more than a square deal for Poland, that does not necessarily limit the military commitment. A quick success might induce the Russians to submit to our will at least for the time being; but it might not. That is for the Russians to decide. If they want total war, they are in a position to have it.

-1-

ideele osaleda teiste rahvaste sõjas. Mõte, et kumbki neist soovinuks entusiastlikult hakata sõdima Nõukogude Liiduga, näitab äärmist naiivsust.

Siis on olemas veel selline „eeldus“: peale selle, et värvatakse 100 000 poolakat, kes on õnnetud oma riigi ja Nõukogude Liidu vastasseisu pärast, nähakse ette ka „Saksamaa vägede taasrelvastumine ja ümberkorraldamine“. Näib, et Wehrmacht ning Briti ja Ameerika Ühendriikide väed, kes olid verivaenlased ägedas ja pikaleveninud sõjas, embavad nüüd üksteist nagu relvavennad, et minna Nõukogude Liidu vastu sõtta.

Ei ole teada, millises ulatuses olid need „eeldused“ tegelikult autorite endi välja mõeldud või vähemasti need, millele nad võisid hetkeks mõelda. Või ütlesid nad lihtsalt „selleks, et plaan õnnestuks, tuleb täita järgmised eeltingimused“? Olulisim eeldus on ehk see, mis on märgitud vihjamisi: Churchill vajab paika panemist. Kas võis olla, et sõjaväelased neelasid alla omaenda kahtlused ja esitasid operatsiooni Mõeldamatu, nagu olnuks see tavaline ja täiesti usutatav plaan, osutades ühtlasi selle raskustele?

Winston Churchill kõnelemas 1945. aasta valimisüritusel. Suurbritannia oli talle tänulik, kuid valis Leiboristliku Partei.

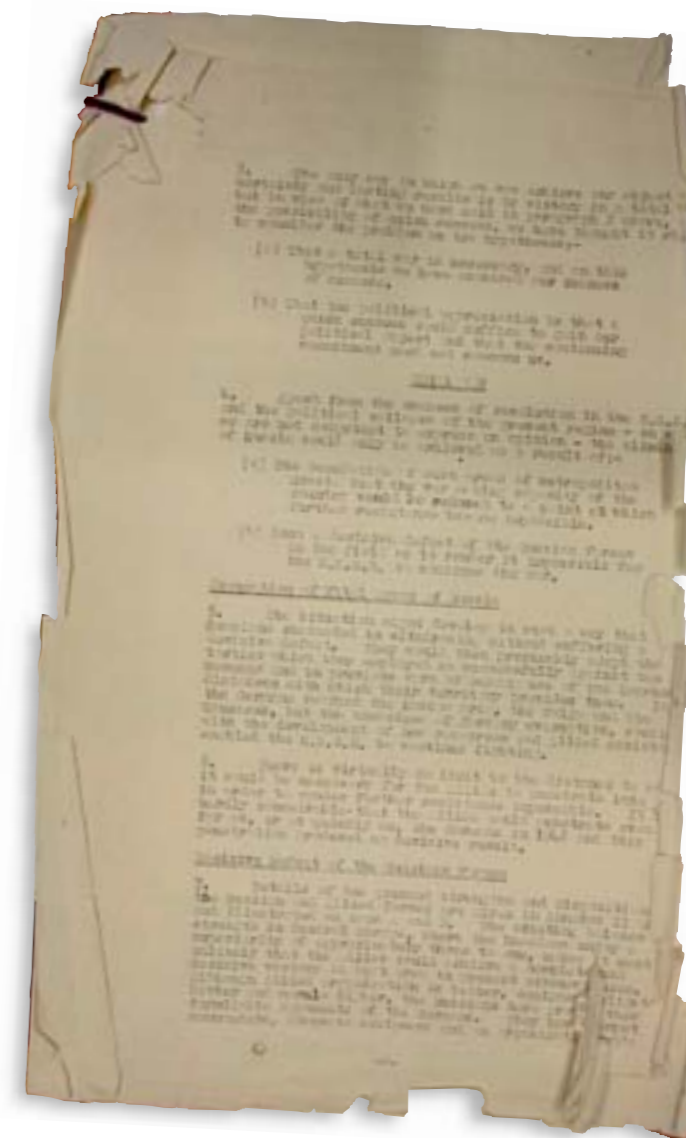
OLULISEMAD TEKSTILÕIGUD

4. Kui jätta kõrvale võimalus, et Nõukogude Liidus võib puhkeda revolutsioon või toimuda valitseva režiimi lagunemine, mille kohta arvamuse esitamiseks puudub meil kogemus, saab Venemaad kõrvaldada vaid siis, kui

(a) okupeeritakse Venemaa linnad, mistõttu väheneb riigi suutlikkus sõda pidada niivõrd, et edasine vastupanu muutuks võimatuks;

(b) sealsed relvajõud saavad otsustava löögi lahinguväljal, nii et Nõukogude Liit ei suudaks enam sõda jätkata.

5. Olukord võib areneda sellisel viisil, et venelastel õnnestub tagasi tõmbuda ilma olulisi kahjusid kandmata. Seejärel järgivad nad ilmselt taktikat, mida kasutasid edukalt sakslaste vastu ja eelmistes sõdades, kus nende kasuks mängisid tohutud vahemaad nende kodumaal.

Kui paljust piisab?

Üks suurimaid raskusi oli täpselt aru saada ülesande ulatusest või selle suuruselt. Nõukogude Liit oli päris vaenlane – ta oli aga kummaliselt amorfne. Nagu ka pärast Saksa vägede sissetungi 1941. aasta juunis, ootasid sõjaväelased kuude kaupa, et Nõukogude väed järgiksid taktikalise taandumise poliitikat

ja „kasutaksid ära tohutuid vahemaid nende kodumaal“.

Kui suure osa Nõukogude Liidust peab okupeerima, et tunda end tõeliselt okupeeriva jõuna? Seda küsimust arutati osas, mis kandis pealkirja „Venemaa oluliste alade okupeerimine“. Millised need alad siiski olid? Vastus sellele küsimusele pidanuks olema lihtne, kuid oli kõike muud,

Nõukogude lennusalgal on missioon lõppenud. Kas nüüd seisib ees sõda Läänega?

„Sõda Venemaa ja demokraatlike riikide vahel läheneb ja tegelikult on see juba alanud ning Saksamaal palutakse selles osaleda.“

Suurbritannia luureteenistuse ohvitser Goronwy Rees, juuli 1945

nagu selgub meie lähiajaloo. „1942. aastal,“ märkisid Staabiülemate Komitee liikmed, „jõudsid sakslased Moskva alla, Volga ja Kaukaasiani, kuid tehaste evakueerimismeetod koos uute vahendite väljatöötamise ning liitlasvägede abiga võimaldas Nõukogude Liidul sõdimist jätkata.“

Piir, milleni tuleks liitlasvägedel Venemaal tungida, et muuta edasine vastupanu võimatuks, peaaegu puudub. Pole mõeldav, et liitlasväed suudaksid tungida nii kaugemale või nii kiiresti kui sakslased 1942. aastal ning too sissetung ei toonud samuti kaasa otsustavat tulemust.

Teisisõnu, isegi võites võid ikkagi võiduta jääda.

Numbrimäng

Aruande järgmises osas, mis kannab pealkirja „Vene vägede otsustav lüüasaamine“, lubatakse endal rõõmu tunda,

kuid selline tehtult reibas pealkiri lisab vaid muserdust ja meeleheidet. Aruandes tehakse järelalus, et „otsustav võit“ näib ebatõenäoline, arvestades, et Nõukogude Liidu arvuline üleolek oli rohkem kui 2 : 1 ja Kesk-Euroopas 3 : 1. Võimekuse ja vägede kasutamise jaotus oli esitatud ulatuslikes lisades.

Läänerünnaku jaoks oli kavas kasutada 47 diviisi, millest 14 olid soomusdiviisid. Eeldati, et Nõukogude Liit saadab vastu 170 liitlasdiviisiga võrdse jõu, mille hulgas on 30 soomusdiviisi. „Seetõttu oleme vähemuses 2 : 1 soomusdiviiside ja 4 : 1 jalavägede puhul.“ Pealgi oli see vahetu vastupanu: Punaarmee oli jõupositsioonidel Läänemerest kuni Musta mereni ning oli suuteline vasturünnakuid korraldama igal pool Austriast kuni Türgini. Lisaks võis Venemaa tekitada liitlasvägedele probleeme, kus aga soovis, alates Lähis-Idast Indiani, ning muidugi heita ühte Jaapaniga ja avada uue, kohutava peatüki Vaikse ookeani sõjas.

Ometi oli ka häid uudiseid ning Grantham, Thompson ja Dawson tegid usinalt tööd neid vormides. Näiteks: „Liitlased võivad kahtlemata saavutada domineeriva positsiooni merel.“ Aga nad ei selgitanud lähemalt, mida nad (igati õigustatult) pidasid iseenesestmõistetavaks, vaid läksid kiirelt järgmise teemaga edasi. Ehkki kontroll Läänemere ja Musta mere ning nende juurdepääsude üle oli seda väärt, siis viimases analüüsis merede valitsemise kohta ei olnud seda enam kuskilt leida. Maismaa tekitas lahendamatu küsimusi: peaaegu kuus miljonit

ruutkilomeetrit sellest oli ainuüksi Venemaa Euroopa-poolses osas; üle kahe korra rohkem oli teisel pool Uurali mäestikku.

Mereväel oli ka teatav tähtsus: näib, et see kallutas kavandajaid arvama, et liitlasväed peaksid Nõukogude Liitu ründama kirdest. Sel moel oleks neil sinna tungides vähemalt alguses olemas nii logistiline kui ka relvatuugi. Kavandati kahte ründelainet: üks põhjast „teljel Stettin–Schneidemühl–Bydgoszcz“ ja teine lõunast „teljel Leipzig–Cottbus–Pozna–Breslau“. Kindel see, et mida sügavamale sisemaale

Nõukogude Liidu territooriumile tungiti, seda kaugemale jäaks neist oma mereväe tugi. Kas nad võiksid pigem loota õhuvägedele?

Näis, et mingil määral kindlasti. Ehkki ka Kuningliku Õhuväe (RAF) arvuline vähemus oli märkimisväärne, nautinuks ta õhus selget üleolekut. Seda vähemalt seni, kuni lahingu kahjud lõivu hakkasid nõudma.

Tabamatu vaenlane

Nii õhus kui ka maa peal toimus midagi ebamäära, millega sattusid vastamisi kõik Nõukogude Liidu võimalikud

ründajad. Vene karu võis olla päris suur märklaud, ent talle oli raske pihta saada.

Mis puutub strateegilistesse õhujõududesse, siis meie arvulist üleolekut ja tehnikat vähendaks teataval määral strateegiliste sihtmärkide puudumine, kui võrrelda neid nendega, mis olid Saksamaal.

See oli delikaatne viis öelda, et pärast operatsiooni Barbarossa esialgset edu ja punavägede aastatepikkust sõjategevust oli Nõukogude Liidu lääneosa üsna laastatud. Pärast aastaid kestnud hävitustööd ja purustusi oli

Nõukogude Liidu ja Poola väed sisenevad tankidel T-34 Berliini, mai 1945. Sõja lõpp ... ja uue vastasseisu algus.

